

KNJIŽNA OSTAVŠTINA OBITELJI GUNDULIĆ:
OD FRANA FRANOVA (1539–1589) DO FRANA MARINOVA
(1666–1687)

Gorana Stepanić

UDK: 027.1Gundulić, obitelj
Izvorni znanstveni rad

Gorana Stepanić
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Pula
gstepanic@yahoo.com

Na ograničenom izboru knjiga iz zbirke *Collegium Ragusinum* Znanstvene knjižnice Dubrovnik u ovome se radu prikazuje i dokazuje kontinuitet vlasništva unutar obitelji dubrovačkog pravnik i poklisara Frana Franova Gundulića (1539–1589) i tri generacije njegovih potomaka. Posjedovali su četrdesetak tiskanih svezaka, uglavnom s područja prava i filozofije. Ispravlja se netočan podatak o potpisanom vlasniku većine tih knjiga: on nije bio, kako se u novo vrijeme uvriježilo pisati, isusovac Marin Marinov Gundulić (1596–1647), osnivač Dubrovačkog kolegija Družbe Isusove, već Marin Franov Gundulić (oko 1622–1667), unuk pravnik Frana Franova. U članku se otkriva i kako je knjižna baština obitelji Gondola na temelju oporuke zadnjega njezina muškog člana, Frana Marije Marinova (1666–1687), dospjela u ruke isusovačkom kolegiju.

Ključne riječi: Frano Franov Gundulić, Marin Franov Gundulić, obitelj Gondola (Gundula), obiteljske knjižnice, *Collegium Ragusinum*, Dubrovnik

1. Uvod i metodološke napomene

Do podataka i spoznaja o knjigama u vlasništvu obitelji Gundulić (Gondola) koje iznosim u ovome članku došla sam takoreći slučajno. One su, naime, neočekivan rezultat istraživanja o knjižnoj ostavštini jedne druge dubrovačke vlasteoske intelektualne dinastije: obitelji filozofa Nikole Vitova Gučetića (1549–1610) i njegovih potomaka. Dok sam radila na predgovoru izdanju *Komentara uz prvu knjigu*

Aristotelova »Retoričkog umijeća«, pokušala sam ući u trag što većem broju knjiga za koje se može potvrditi vlasništvo filozofa Gučetića, bilo na temelju *ex librisa* ili drugih vlastoručnih zabilješki u knjigama: pošla sam od pretpostavke da posjedovanje, čitanje i komentiranje (vlastitih) knjiga uvelike rasvjetljava intelektualni interes njihova vlasnika.¹ Poznato je da je Ivan Vitov Gučetić (oko 1611–1667), mlađi filozofov unuk, svoju knjižnicu, čiji su zasigurno velik dio činile knjige u vlasništvu njegova djeda, 1661. oporučno ostavio Dubrovačkoj Republici pod uvjetom da bude sačuvana na odgovarajućem mjestu i dostupna za konzultaciju, a na spomen njegove obitelji. Ivan je poginuo u velikom potresu, a u neredu koji je nakon trešnje nastao vlasti su odlučile knjižnicu Gučetićevih povjeriti isusovcima.² Stanovit se broj tih knjiga danas doista nalazi u zbirci koja pohranjuje knjige iz knjižnice dubrovačkog isusovačkog kolegija. To je *Collegium Ragusinum*, jedna od zbirki starih i rijetkih knjiga Znanstvene knjižnice Dubrovnik.³

¹ Istraživanje u Znanstvenoj knjižnici Dubrovnik provedeno je u studenome 2021. i u listopadu 2022. u sklopu znanstvenog projekta »Hrvatski renesansni aristotelizam – nova era u mišljenju prošlosti« (2018–2022), financiranog sredstvima Hrvatske zaklade za znanost (IP-2018-01-4966, voditelj projekta: Pavel Gregorić). Članak o knjižnoj ostavštini Gučetićevih još nije napisan, no neke su spoznaje o njoj iznesene u knjizi Gorane Stepanić i Pavla Gregorića, *Nicolaus Viti Gozzius: In primum librum Artis rhetoricorum Aristotelis commentaria. Uses of Aristotle's Rhetoric in the Late Renaissance*, Brill, Leiden, 2023. Nove spoznaje o knjižnici Gundulićevih iznesene su u izlaganju na znanstvenom skupu *Colloquium Marulianum XXXIII* (Split, 21–22. travnja 2023) koje je financijski omogućio projekt Ministarstva znanosti i inovacija Kraljevine Španjolske na Sveučilištu Complutense u Madridu »El viaje de las ideas literarias. Historiografía comparada de las literaturas clásicas (ámbitos hispano y luso 1782–1950): transferencias culturales entre Europa y América (HCLC)«, (PID2021-122634NB-I00, glavni istraživač: Francisco García Jurado). Reprodukcije arhivskog materijala objavljene u ovome članku i stručna pomoć arhivista financirane su osobnim namjenskim sredstvima za istraživanje Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. – Zahvaljujem osoblju Znanstvene knjižnice Dubrovnik koje mi je omogućilo da u kratkom roku konzultiram nsvakidašnji, možda i nepropisno velik broj knjiga, a napose voditeljici knjižnice Pauli Raguž na tehničkoj potpori i dozvolama za reprodukciju naslovnica iz fonda knjižnice. Arhivisti Pauli Zglav iz Državnog arhiva u Dubrovniku zahvaljujem na stručnoj pomoći svake vrste. Napokon, veliku zahvalu, kao i uvijek, dugujem Ireni Bratičević, bez čije bi pomoći na svim razinama i oko svega dubrovačkog ovaj članak bio bitno siromašniji.

² Karl Kovač, »Über Bücher und Bibliotheken im alten Ragusa«, *Mitteilungen des KK Archivrates* 1 (1914), 273–274. Kovač donosi transkripciju dijela oporuke koji se tiče zavještanih knjiga te odluke Vijeća umoljenih iz 1670. da se Gučetićeve knjige predadu na skrb isusovcima (*ibid.*, bilj. 3 i 4).

³ Nakon ukinuća isusovačkog reda 1773. godine dio fonda knjižnice isusovačkog kolegija u Dubrovniku odnesen je u Italiju. Ostatak je sačuvan u knjižnici institucija koje su naslijedile isusovačku obrazovnu ustanovu. Školu su do 1854. vodili pijaristi; za francuske vladavine djelovala je kao licej »Marmontianum«, a 1817. je pretvorena u gimnaziju. Od

Moje istraživanje Gučetićevih primjeraka nije obuhvatilo cijelu zbirku *Collegium Ragusinum* – ona broji 5256 svezaka – nego njezin dio koji je, filtriran po kronološkom i tematskom ključu, mogao pripadati filozofu osobno i koji bi bio u vezi s njegovim komentarima uz Aristotelovu *Retoriku*. U obzir su tako došle knjige tiskane do 1605. (Gučetić je, naime, po svemu sudeći najkasnije iduće godine dovršio pisanje svojih *Komentara*), i to naslovi pretežito iz relevantnih područja znanja: filozofije (ponajprije Aristotel i komentari uz Aristotela), prava, no također i politike, retorike, teologije te izdanja antičkih autora; usto i antologije, antikvarna djela. Od 175 pregledanih knjiga, 22 su nosile oznaku vlasništva (*ex libris* i/ili vlastoručne zabilješke uz tekst) Nikole Vitova Gučetića i njegovih nasljednika.

Među pregledanim knjigama gotovo svaka nosi pečat Stare učiteljske biblioteke; na velikom je dijelu rukopisom naznačen i njihov prethodni vlasnik, dubrovački isusovački kolegij, no zatječu se tu i knjige koje su pripadale rezidenciji dubrovačkih isusovaca, pijaristima ili pojedincima prije nego što su postale dijelom neke školske ili redovničke zbirke.⁴ Među oznakama privatnih vlasnika najčešće se ponavlja prezime Gondola: na 32 naslova, ukupno 40 svezaka, kao vlasnik knjige zapisan je jedan od pripadnika obitelji Gundulić. Skup knjiga skrojen prema Gučetićevim godinama i interesima otkrio je da je u isto vrijeme još jedan njegov sugrađanin nabavljao, čitao i komentirao približno isti repertoar literature: pravne i filozofske spise, teologiju, retoriku, povijest. Bio je to poznati poklisar Republike i pravnik Frano Franov Gundulić (1539–1589). Njegove su knjige nasljeđivali, potpisivali, a kasnije i svoje samostalno nabavljali i njegov brat blizanac Nikolino Franov Gundulić (1539–1614) te Franovi potomci, sin Frano Franov Gundulić (1587–1629), unuk Marin Franov Gundulić (oko 1622–1667) te praunuk Frano Marija Marinov Gundulić (1666–1687).

1854. do 1868. ponovo je vode isusovci, nakon čega prelazi u državne ruke. Kontinuitet pripadnosti od dubrovačkog kolegija do gimnazijske knjižnice vidi se na rukopisnim oznakama pripadnosti knjižnici »Coll(egii) Rag(usini) Soc(ietatis) Jesu« (skraćeni u raznim varijantama, v. **Tablicu**) te na pečatu »Kraljevska realna gimnazija u Dubrovniku – /Stara/ Učiteljska biblioteka« koji se može vidjeti na naslovnica na **Slikama 3, 4 i 5** u prilogu ovoga članka. Fond knjižnice isusovačkog kolegija pridružen je Znanstvenoj knjižnici (tada zvanj Dubrovačka biblioteka) 1944. godine. Za povijest Znanstvene knjižnice Dubrovnik i njezinih fondova vidi Frano Kesterčanek, »Naučna biblioteka u Dubrovniku«, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 2 (1951) 1–4, 32–51, Paula Raguž, »O rukopisu *Carmina* Džona Rastića iz Znanstvene knjižnice Dubrovnik«, *Latina et Graeca – nova serija*, 40 (2021) 2, 37 te Marica Šapro-Ficović, »Knjižnica isusovaca u Dubrovniku: od Collegiuma Ragusinuma do današnje Rezidencije Družbe Isusove«, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 50 (2007) 3, 23–24.

⁴ Na pojedinim knjigama kao oznaka vlasništva stoje poznata imena: latinski prijevod sabranih djela Filona iz Aleksandrije (*s. l., s. a.*, CR-20.171) vlastoručno je potpisao Ignjat Đurđević.

Ograničenje koje sam postavila s obzirom na vremenski period u kojem su knjige tiskane, ili pak s obzirom na njihovu tematiku, otkriva slabost ovoga istraživanja, kojemu se s pravom može zamjeriti da donosi zaključke na temelju kronološki i tematski suviše ograničenog korpusa naslova. Knjigâ, naime, koje su potpisali Gundulići, vjerojatno ima još, kako u zbirci *Collegium Ragusinum*, tako i, vidjet ćemo, u ostalim zbirkama starih i rijetkih knjiga u Znanstvenoj knjižnici Dubrovnik. Knjige vjerojatno nije nabavljao samo stariji Frano Gundulić, najstariji od Gondola potpisanih na knjigama, nego su to činili i njegovi nasljednici, svaki u svoje vrijeme, bilo da su prikupljali starije naslove (kao što je to, vidjet ćemo, činio Marin Franov sredinom sedamnaestog stoljeća), bilo da su nabavljali nove i suvremene, koji su ostali izvan obzora ovoga istraživanja.

2. Zabuna: dva Marina Gundulića

Činjenica da se prezime Gondola (ili Gundula) nalazi na *ex libris*ima knjiga u fondu Znanstvene knjižnice nije novost. Taj se podatak, primjerice, može pročitati na internetskoj stranici Znanstvene knjižnice Dubrovnik, gdje stoji da je »[j]ezgru knjižnice *Collegiuma* Družbe Isusove činila (...) knjižnica njenog osnivača o. Marina Gundulića u kojoj je bilo i knjiga njegovoga djeda – poznatoga dubrovačkoga humanista i državnika Ivana Gundulića«. ⁵ Otac Marin Gundulić, prema autoru teksta na mrežnoj stranici Znanstvene knjižnice, potpisan je kao vlasnik i na pet inkunabula, a i na vrijednome primjerku traktata *O architettura* Andree Palladija. ⁶

Izvor je tih tvrdnji po svemu sudeći već navedeni članak Marice Šapro-Ficović o povijesti knjižnice isusovaca u Dubrovniku. ⁷ U njemu autorica spominje autograme bivših vlasnika knjiga koje su zavještane kolegiju (spominje bivše vlasnike, Marina Gundulića, osnivača kolegija, te filozofa Nikolu Gučetića). Osvrće se i na inkunabule koje su danas u posjedu Znanstvene knjižnice Dubrovnik, od kojih velik dio nosi rukopisnu oznaku pripadnosti isusovačkom redu, a »[č]ak ih je pet pripadalo osnivaču Marinu Gunduliću«. ⁸ Tvrdnja da je Marin Gundulić bio

⁵ Nepotpisan tekst u kojem se predstavljaju zbirke Znanstvene knjižnice Dubrovnik i njihovi vrijedniji primjerci može se konzultirati na <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke> (internet, 12. prosinca 2023).

⁶ U opisu Zbirke inkunabula čitamo: »Na pet inkunabula nalazi se *ex libris*, autograf o. Marina Gundulića, utemeljitelja isusovačkog kolegija, koji je ujedno i potvrdio da su te knjige bile njegovo vlasništvo«, a u opisu Zbirke *Antiqua*: »Među najvrijednijim primjercima u ovoj zbirci svakako su (...) te *I quattro libri dell'architettura* Andree Palladija iz 1570. godine (s *ex libris*ima osnivača Isusovačkog kolegija Marina i Frana Gundulića)«, o. c. (5).

⁷ V. Šapro-Ficović, o. c. (3).

⁸ *Ibid.*, 23–24. Katalog inkunabula ZKD slobodno je dostupan na mrežnoj stranici knjižnice: Davor Ljubimir, *Katalog inkunabula Znanstvene knjižnice Dubrovnik*, Dubrovačke knjižnice, Dubrovnik, 1999.

vlasnik pet inkunabula ponavlja se i u članku »The History of Jesuit Libraries in Croatia« koji je Šapro-Ficović objavila u suautorstvu sa Željkom Veghom. Ondje, vezano uz isusovca Marina Gundulića, stoji da je temelj biblioteke dubrovačkog kolegija bila Gundulićeva bogata privatna knjižnica u Ankoni.⁹ Dok Šapro-Ficović opetovano piše o isusovcu Gunduliću kao vlasniku inkunabula, jedan drugi članak osvrće se na potpis Gundulića na naslovnici Palladijeva traktata *O arhitekturi*. Njegove autorice, Jasenka Gudelj i Anita Ruso, koje prvenstveno zanima činjenica da se Palladijevo djelo čitalo u Dubrovniku, identificirale su primjerak u Znanstvenoj knjižnici i ustvrdile da on »nosi *ex libris* osnivača isusovačkog samostana u Dubrovniku, Marina Gondole (Gundulića, † 1634.) i rođaka mu Frana, superiora od 1663. godine.«¹⁰

Doista, isusovac Marin Marinov Gundulić (1596–1647), unuk poklisara Ivana Marinova Gundulića (1507–1585), darovao je godine 1634. isusovcima 18.000 rimskih škuda, svoje nasljedstvo, kako bi se u Dubrovniku osnovao kolegij i od kamata održavala rezidencija, a redu je ostavio i svoju pokretnu imovinu: sakralni namještaj, srebrninu i – knjige.¹¹ Iduće je godine Marin otputovao u Firencu, gdje će do 1636. biti rektor kolegija.¹² Njegove knjige ostale su u dubrovačkih isusovaca, vjerojatno u njihovoj rezidenciji, kojoj je Marin bio poglavar od 1631, sve do svojeg odlaska u Firencu. Kolegij je, uostalom, počeo s podučavanjem tek 1658, a posebna zgrada za tu ustanovu počela se graditi 1662. Još nedovršenu, potres 1667. pretvorio ju je u ruševine, a na njezinoj je obnovi radio isusovac Frano Marija Franov Gundulić (1621–1684), od 1663. superior kolegija, Marinov nećak, sin njegove sestre Marije. Nije, dakle, sporno da su Marinove knjige ostavljene

⁹ Marica Šapro-Ficović i Željko Vegh, »The History of Jesuit Libraries in Croatia«, *Journal of Jesuit Studies* 2 (2015), 293.

¹⁰ Jasenka Gudelj i Anita Ruso, »Tiskani traktati o arhitekturi u Dubrovniku«, *Peristil* 56 (2013), 108. Frano Gundulić kojeg spominju autorice, potpisan na predlistu knjige kao »Di Francesco Francisci Gondola«, nije superior kolegija Frano Marija Franov. Autorice su krivo navele i godinu Marinove smrti (1634. umjesto 1647), vjerojatno se povodeći za godinom u kojoj je Marin darovao novac za izgradnju kolegija.

¹¹ Miroslav Vanino, »Ljetopis Dubrovačkoga kolegija: 1559–1764«, *Vrela i prinosi: zbornik za povijest isusovačkog reda u hrvatskim krajevima* 7 (1937), 11. Za biografiju isusovca Marina Gundulića v. Miroslav Pantić, »Gundulić, Marin, odn. Marinko«, *Leksikon pisaca Jugoslavije II: Đ–J*, Matica srpska, Novi Sad, 1979, 342–343; Nenad Vekarić, »Marin Marinov Gondola«, *Vlastela grada Dubrovnika, Svezak 5: Odabrane biografije (E–Pe)*, HAZU–Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb–Dubrovnik, 2014, 176–177, te Šapro-Ficović, *o. c.* (3), 19–20. Josip Torbarina navodi podatak da se u oporuci Ivana Marinova Gundulića, Marinova djeda, spominju knjige kao dio ostavštine koja je pripala obitelji; v. Josip Torbarina, »Dživo Marina Gundulića, dubrovački humanist i državnik (1507–1586)«, *Hrvatsko kolo* 23 (1942), 169.

¹² Mijo Korade, »Gundulić, Marin (Gondola, Gundula; Marinko)«, *Hrvatski biografski leksikon* (internet, 17. siječnja 2024).

isusovcima te da su završile, vjerojatno, u njihovoj rezidenciji; no nisu odmah, a možda ni ciljano, dospjele u knjižnicu kolegija.

Sporna jest, međutim, uvriježena tvrdnja kako je osnivač kolegija, *pater* Marin (Marinov) Gundulić, vlastoručno potpisao pet inkunabula i naslovnicu *I quattro libri dell'architettura*. Gundulić potpisan u dnu naslovnice Palladijeva traktata (**Slika 6**) potpisan je kao Marino di Francesco Gondola, a isti potpis nalazi se i na spominjanih pet inkunabula (v. **Tablicu**, br. 19–20, 28–29, 31). Do zamjene identiteta potpisanog Marina došlo je zbog nesmotrene pogreške koja se, neprovjerena, u novijoj literaturi ustalila kao činjenica.¹³ Spomenute knjige, naime, nije potpisao isusovac Marin Marinov, nego Marin Franov Gundulić (oko 1622–1667), koji je svoj *ex libris* vlastoručno ispisao i na većini knjiga obitelji Gundulić iz ovdje identificiranog fonda u zbirci *Collegium Ragusinum*. Taj Marin Franov brat je spomenutoga isusovca Frana Marije, obnovitelja kolegija, i nećak Marina Marinova, osnivača kolegija.

Marin Franov najčešće je naznačivan vlasnik knjiga Gundulićevih, no nije jedini.

3. Knjige u vlasništvu obitelji Gundulić u Znanstvenoj knjižnici Dubrovnik i njihovi potpisani vlasnici (1539–1687)

Najstariji vlasnik knjiga u obitelji Gundulić Marinov je djed Frano Franov Gundulić (1539–1589), poznati poklisar i pravni pisac. Niz godina djelovao je u diplomaciji kao predstavnik Republike u Rimu, Napulju, Veneciji, Carigradu i na španjolskom dvoru, a kao školovan pravnik proveo je opsežan pothvat sređivanja dubrovačkih zakonodavnih zbornika (*Liber statutorum*, *Liber Croceus*, *Liber Viridis*, *Liber omnium reformationum*) koji se i danas, velikim dijelom u Gundulićevu autografu, čuvaju u Državnom arhivu Dubrovnik. Njegov je život završio tragično: ubio ga je Marin Andrijin Bobaljević (oko 1556–1605) u crkvi sv. Križa u Gružu.¹⁴ Rukopis i potpis Frana Franova obilato su posvjedočeni (ovdje prilažem njegov potpis na diplomatskom izvještaju iz Napulja, **Slika 1**) tako da nema sumnje da

¹³ Dvojicu Marina Gundulića jasno razlikuje Frano Kesterčanek, »Naučna biblioteka u Dubrovniku«, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 2 (1951) 1–4, 34. Davor Ljubimir, *o. c.*, (8) u katalogu inkunabula ZKD ispravno bilježi *ex libris* Marina Franova Gundulića. U Digitalnom repozitoriju ZKD dostupna je reprodukcija jedne od inkunabula, izdanja Marcijalovih epigrama iz 1477(?) (ZKD, INK-64), na čijem se naslovnom listu može vidjeti potpis Marina Franova Gundulića.

¹⁴ Za biografiju Frana Franova Gundulića v. Nenad Vekarić, »Frano Franov Gondola«, *Vlastela grada Dubrovnika, Svezak 5: odabrane biografije (E–Pe)*, HAZU – Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik, 2014, 146–148, i Miroslav Pantić, »Gundulić, Frano Franov«, *Leksikon pisaca Jugoslavije II: Đ–J*, Matica srpska, Novi Sad, 1979, 341–342.

je ex libris ispisan na devet uglavnom pravnih knjiga njegov. Knjige s potpisom Frana Franova starijega uključuju pravne tehničke spise, kao što su Speculatorov priručnik o oporučnom ostavljanju (*De arte testandi*, **Slika 3**), Covarrubiasova *Decretalia* ili Sacromorov *Formularium terminorum seu registrarum*, no nalazimo i Demostenove govore (**Slika 7**) i Plutarhova *Moralia*.¹⁵ Na nekoliko knjiga pravnik Frano zapisao je i vlastoručne zabilješke, kako se može vidjeti na predlistu izdanja Bossijevih traktata iz kaznenoga prava (**Slika 2**). Frano Franov stariji imao je brata blizanca Nikolina (1539–1614) o kojemu se malo znade. On je svoj potpis stavio na tri sveska Durandova *Speculum*, kasnosrednjovjekovne sume rimskog i crkvenog prava (u **Tablici** br. 14), te na filozofske spise Filona Aleksandrijskog (**Slika 4**, u **Tablici** br. 15).

Franove knjige naslijedio je njegov sin Frano Franov Gundulić (1587–1629), poznat kao pjesnik i autor rukopisne zbirke marijanske emblematske poezije koja se čuva u Arhivu HAZU (*Francisci Gondolae carminum et Junii Antonii Restii orationum liber*, sign. I a 55). I njegova je ruka dobro posvjedočena, kako u pjesničkoj zbirci, tako i u dokumentima kao što je njegovo vlastoručno potpisano pismo datirano u Napulju 1625.¹⁶ Taj se Frano Franov mlađi kao vlasnik potpisao na tri pravne knjige (u **Tablici** pod br. 9, 22 i 25) te na tri toma bazelskog izdanja Aristotelovih *Opera omnia* iz 1542. (**Slika 5**). Na primjerku Covarrubiasovih *Sabranih djela* (Venecija, 1588) Frano mlađi potpisao se s »Francisci Gondolae« na poleđini naslovnice; na samoj naslovnici stoji i jednako sročeni latinski potpis njegova oca te nepoznatom rukom napisana oznaka »Ex libris Francisci Gondolae, patricii (?) Ragusini (?)«. To je jedini primjerak na kojem su potpisana oba Frana Franova. Moguće je da je knjige koje je prvi potpisao Frano mlađi nabavio upravo on, a da od oca naslijeđene knjige – osim ove gornje – zbog identična imena i nije trebao potpisivati.

Frano Franov mlađi imao je dva sina. Stariji od njih je već spomenuti Frano Marija (1621–1684), isusovac koji je vodio gradnju kolegija. Knjige pjesnika Frana naslijedio je njegov mlađi sin Marin (1622–1667). On je potpisan kao vlasnik, pretpostaviti je vlastoručno, na svim knjigama s mojeg popisa osim na knjigama pod brojevima 4, 16 i 30, o kojima će uskoro biti riječi. Njegov potpis nedostaje i na knjizi drugog sveska Demostenovih govora koji su pripadali njegovu djedu (knjiga br. 11); na taj će se primjerak također posebno osvrnuti.

¹⁵ Među knjigama navedenima u **Tablici** Frano Franov Gundulić stariji potpisao je knjige pod brojevima 5, 8, 9, 11–13, 18, 23–24.

¹⁶ Pismo je reproducirano kao Slika 1. u tekstu Tamare Tvrtković »Emblem kao rukopisni element i kao književni žanr na primjeru poezije Frana Gundulića (1587–1629)«, CM XXX (2021), 299–315. Za biografiju Frana Franova mlađeg v. Nenad Vekarić, »Frano Franov Gondula«, o. c. (14), 152, te Miroslav Pantić, »Gundulić, Frano Franov mlađi«, o. c. (14), 342.

Marin Franov Gundulić velik je broj knjiga potpisao kao prvi vlasnik u obitelji (u **Tablici** br. 1, 3, 7, 10, 17, 20, 26–28, 31–32). Među njima se ističu upravo inkunabule (19–20, 28–29, 31), pa je pretpostaviti da ih je upravo on nabavio. Na dvjema knjigama (19, 29) piše i »Pozza«, od čega jednom prekríženo (19), što ukazuje na to da je prije Marina njihov vlasnik bio neki pripadnik obitelji Pucić. Većinu je knjiga Marin ipak naslijedio, od djeda, oca ili strica Nikolina. Na nekima se dopisuje punim imenom uz ime starijeg vlasnika (**Slika 2** i **Slika 5**), a na nekima iskorištava njihovo već napisano ime u latinskom genitivu (**Slika 3**: »Francisci Gondolae«), ispred kojeg dopisuje svoje ime, također u latinskom genitivu, »Marini«. ¹⁷ Kada se potpisuje samostalno ili punim imenom iza starijeg vlasnika, Marin Franov Gundulić gotovo redovito piše talijansku verziju svojega imena, a kada modificira već gotov ex libris, preuzima njegov jezik, latinski: oba se Frana Gundulića, kao i Nikolino, gotovo redovito potpisuju latinskom varijantom imena.

O životu i karijeri Marina Franova Gundulića ne zna se gotovo ništa. Poginuo je u velikom potresu, kao i njegovo dvoje starije djece. ¹⁸ Iza njega ostali su supruga Pera i šestomjesečni sin Frano Marija (1666–1687). Sin je od oca naslijedio knjige, od kojih je – unutar ovoga ograničenog korpusa – potpisao dvije: Cardanov matematički spis *Opus novum de proportionibus numerorum* (Basel, 1570) i drugi svezak Demostenovih govora (*s. l.*, 1551), čiji je prvi vlasnik bio njegov pradjed, ubijeni pravnik i poklisar Frano Franov Gundulić (6, 11; **Slika 7**). Frano Marija Marinov umro je mlad i bez potomaka: on je posljednji u nizu čuvara ove obiteljske biblioteke.

Nakon Gundulićevih, a prije Kraljevske realne gimnazije zapisani vlasnik većine knjiga navedenih u **Tablici** (osim inkunabula i Palladijeve knjige, koje dolaze iz drugih zbirki) bio je Dubrovački kolegij Družbe Isusove. Isusovac koji je sređivao knjižni fond upisivao je vlasništvo nekom varijantom kratice oznake »Collegii Ragusini Societatis Jesu«. ¹⁹ U nemalom broju slučajeva prekrížio je ime bivših vlasnika (v. **Tablicu** i **Sliku 5**), baš kao što je Marin Franov u svojim knjigama prekrížio ime svojega strica Nikolina i zasad neidentificiranog Pozze.

Tri knjige, međutim, nisu završile u kolegiju, već su postale dijelom fonda knjižnice isusovačke rezidencije (4, 16, 30). Na njima kao vlasnik stoji Marin Gundulić, a njegovo je vlasništvo zapisala druga osoba kao »Domini Marini Gundulae« (4, 16) ili »de Gundula« (30). Možda bi upravo te knjige mogle biti dio ostavštine isusovca Marina Marinova Gundulića, utemeljitelja Dubrovačkog kolegija.

¹⁷ Vidi u **Tablici**: »Marini Francisci Gondolae« (8, 9, 12–13), no i talijanski »Marino di Francesco Gondola« (18); također, »Marini Nicolini francisci Gondolae« (14), od čega je u jednom primjerku prekrížio stričevo ime (»Marini [Nicolini] francisci Gondolae«).

¹⁸ Nenad Većarić, *Vlastela grada Dubrovnika, Svezak 7: Genealogije (A–L)*, HAZU – Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik, 2014, 390.

¹⁹ Varijante kratice oznake »Collegii Ragusini Societatis Jesu« i »Residentiae Ragusinae Societatis Jesu« popisane su u desnome stupcu u **Tablici**.

4. Kako su knjige Gundulićevih dospjele u isusovački kolegij: podjela i novi život obiteljske biblioteke

Frano Marija Marinov Gundulić, posljednji član ove knjižne dinastije, umro je u dobi od dvadeset godina. Teško bolestan i svjestan skore smrti, 12. travnja 1687. sastavio je oporuku koja je otvorena već 30. dana istoga mjeseca.²⁰ U toj oporuci posebno spominje svoju biblioteku. Rukopise iz nje ostavlja svojem prijatelju Kristu Nikolinu Buniću Klaričiću (1665–1688), i to kodekse koje izriješkom navodi: prijepise četiriju dubrovačkih zakonskih zbornika koje je bio uredio njegov pradjed Frano Franov Gundulić.²¹ Svoje pak tiskane knjige ostavlja ocima isusovcima i kolegiju, no uz poseban uvjet:

Ostavljam svoju zbirku tiskanih knjiga prečasnim ocima Družbe Isusove u našem kolegiju u znak osobite privrženosti koju gajim prema njihovu redu; s tim da gospodin Ivan Sarov Bunić treba iz iste zbirke uzeti onaj dio knjiga koji mu se najviše sviđa, te ga usrdno molim da ovaj moj skromni čin prihvati kao znak mojega poštovanja koje gajim prema njemu i da u njemu prepozna veliku naklonost koju prema njemu osjećam.²²

Frano Marija Marinov Gundulić onaj je, dakle, Gundulić koji je tiskane knjige svoje obitelji ostavio dubrovačkom kolegiju. Ondje su ostale knjige koje nije htio preuzeti od njega dvije godine stariji prijatelj Ivan Sarov Bunić Vučić (1664–1712), unuk pjesnika Ivana Bunića Vučića (oko 1592–1658), autora *Plan-dovanja*. Ivan Bunić, i sam isusovački đak,²³ kao vjerojatno i Frano Marija, preuzeo je svoj dio knjiga od isusovaca, kako stoji u notarevoj bilješci na margini oporuke, tek 30. listopada 1693.²⁴ O ukupnom broju tiskanih knjiga u oporuci nema spomena niti se koja izriješkom spominje kao naročito vrijedna. Ne znamo ni koliki je dio knjiga od ukupnoga broja preuzeo mladi Bunić. Lijepo je, ipak, pomisliti da je

²⁰ N. Vekarić, *o. c.* (18).

²¹ »Lasso al Signore Christoforo di Nicolò di Bona, mio carissimo amico, li miei quattro libri manuscritti, che sono la copia del Statuto, di Libro Verde, di Libro Croceo, e delle Riformationi«. HR-DADU-12.1 Oporuke notarije (Testamenta notariae), sv. 71 (1687), f. 21r.

²² »Lasso la mia libreria stampata alli RR. PP. della Compagnia di Giesù di nostro Collegio in segno della particolar divotione che proffesso alla loro religione; con che il signor Giovanni di Serafino Bona debba prender quel corpo dei libri della libreria medesima che più li piacerà, pregandolo vivamente che voglia gradire questa mia picciol dimostrazione in segno della mia osservanza che li proffesso, e riconoscer da ella il grande affetto che io li porto«. *Ibid.* Transkripcija i prijevod Irene Bratičević.

²³ Nenad Vekarić, »Ivan Serafinov Bona«, *Vlastela grada Dubrovnika, Svezak 4: odabrane biografije (A–D)*, HAZU – Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik, 2013, 172.

²⁴ HR-DADU-12.1 Oporuke notarije (Testamenta notariae), sv. 71 (1687), f. 21r.

dio knjižnice Gundulićevih završio u knjižnici obitelji Bunić Vučić, »jednoj od najbogatijih privatnih zbirki u starom Dubrovniku«. ²⁵

5. Što je dalje činiti: zaključak i smjernice za novo istraživanje

Kako je ranije objašnjeno, uzorak proučavanih knjiga obitelji Gundulić ograničen je, budući da je skrojen prema potrebama drugog, izvornog istraživanja, o knjigama Nikole Gučetića. Favorizirati naslove s područja filozofije, prava, teologije, antikvarstva, povijesti i retorike, a pritom ih i vremenski ograničiti na knjige tiskane do početka sedamnaestog stoljeća – sve to iskripljava sliku o obiteljskoj biblioteci Gundulićevih. Među ovdje spomenutim knjigama vidljivo je da su knjige nabavljali pravnik Frano Franov Gundulić (dok su te knjige bile nove ili razmjerno nove) te njegov unuk Marin Franov, koji je obiteljsku biblioteku, čini se, obogatio inkunabulama i pokojom u njegovo doba već starom knjigom. No pretpostaviti je da su svi Gundulići nabavljali knjige, kako stare tako i nove; čak, možda, u teškim vremenima nakon velikog potresa, i prerano umrli Frano Marija. Da bismo tu pretpostavku mogli potvrditi, u fondu Znanstvene knjižnice Dubrovnik trebalo bi proširiti pretragu na knjige iz kasnijih desetljeća. Svakako bi bilo dobro potražiti i naslove izvan navedenih područja znanja, napose lijepu književnost.

Nadalje, valjalo bi ući u trag knjigama iz kolegija s potpisom Gundulićevih (a možda i Gučetićevih) u fondovima drugih knjižnica u koje su primjerci iz kolegija dospjeli. Radi se prvenstveno o knjižnici samostana Male braće, u kojoj je završio dio knjiga nakon ukinuća isusovačkog reda (1773). Poznato je da su upravo onamo prešli rukopisi iz kolegija, i to nakon smrti već spomenutoga isusovca Ivana Marije Matijaševića, koji je nakon ukinuća reda živio kao biskupijski svećenik, a rukopise iz kolegija zadržao kod sebe. Oporučno ih je ostavio franjevcima, pod uvjetom da se vrate isusovcima ukoliko se red obnovi. ²⁶ Drugo mjesto na kojem bi se mogao pronaći i veći broj knjiga kolegija knjižnica je Rezidencije Družbe Isusove u Dubrovniku. Protočnost između dviju knjižnica – kolegija i rezidencije – postojala je već zarana u oba smjera, kako je suditi po knjigama iz rezidencije koje sam identificirala u zbirci *Collegium Ragusinum* u ZKD i po tvrdnjama

²⁵ Irena Bratičević, »Rukopisni udes Ilije Crijevića«, CM XXX (2021), 184. Autorica u članku spominje članove obitelji Bunić Vučić kao vlasnike biblioteke s vrijednim rukopisima. Isusovac Ivan Marija Matijašević (1714–1791) posudio je 1755. kodeks s pjesmama humanista Ilije Crijevića iz obiteljske biblioteke Bunićevih, koja je tada bila u vlasništvu Sara Ivanova Bunića (1712–1771), sina Ivana Sarova koji je od Frana Marije Marinova Gundulića naslijedio dio knjiga.

²⁶ Za prenošenje rukopisa iz kolegija franjevcima vidjeti Ivan Lupić, »Tekstološka načela, kritička izdanja i kroatistička znanstvena zajednica (III)«, *Forum* 51, 7–9 (2012), 924 (bilj. 74).

Marice Šapro-Ficović. Knjižnica rezidencije, međutim, slabo je katalogizirana, a najvrjedniji dio fonda za vrijeme Domovinskog rata, prema riječima iste autorice, sklonjen je u Zagreb, u knjižnicu (tadašnjeg) Filozofsko-teološkog instituta Družbe Isusove u Zagrebu.²⁷ Možda bi i ondje – u današnjoj knjižnici »Juraj Habdelić« – bilo moguće pronaći koji primjerak iz obiteljske biblioteke Gundulićevih.

Ovo istraživanje ne rasvjetljava samo put nasljeđivanja knjiga od pravnika Frana Gundulića do isusovačkog kolegija, već u kolo dubrovačkih intelektualaca i bibliofila uvodi i neka nova imena iz obitelji Gundulić, kao što je to malo poznati Marin Franov. S druge strane, otvara vrata proučavanju intelektualnih i privatnih kontakata između raznih korisnika Gundulićevih knjiga. Naime, na marginama nekih od ovdje proučavanih knjiga nalaze se rukopisne bilješke. Zapisuje ih barem šest ruku, od kojih četiri zasad ne mogu identificirati. Od onih koje mogu, jedna je ruka Frana Franova Gundulića starijega, koja se pojavljuje u pravnim knjigama (primjerice u Covarrubiasovoj *Epitomi uz Četvrtu knjigu Dekretalija* (**Tablica**, br. 8), d'Afflittove *De iure protomiseos* (1) ili Bossijevih *Traktata* (5), v. **Sliku 2**). Druga poznata ruka pripada filozofu – i pravniku – Nikoli Vitovu Gučetiću, kao što je to slučaj u bilješci u dnu lista Panormitanova trećeg sveska *Dekretalija*, čiji je najstariji zapisani vlasnik pjesnik Frano Gundulić (u **Tablici** br. 22).²⁸ Gučetić, dakle, nije pisao bilješke samo u vlastitim knjigama.

Dijeljenje knjiga govori nam o kontaktima između poznatih učenjaka u kasnorenesansnom Dubrovniku, no i daje nove podatke o intelektualnim interesima »novih anonimaca« u toj sredini: u biblioteci Gundulićevih jedna knjiga nosi marginalije raznih čitatelja koji su očito bili zainteresirani za Aristotelovo djelo. U trećem svesku bazelskih *Opera omnia* (1542; u **Tablici** br. 2), u kojem su sadržane *Etika*, *Retorika* i *Poetika*, tri nepoznate ruke – tri proučavatelja Aristotela – pišu uglavnom kratke i ne odviše brojne marginalije. Bilo bi ih lijepo identificirati i vidjeti je li jedna od njih ruka bivšeg vlasnika Pucića (Pozza).

²⁷ Autorica navodi da se među knjigama rezidencije nalaze knjige s imenima istih darovatelja kao i kod kolegija, među njima i Marina Gundulića (*o. c.* (3), 25). Bez konzultacije primjeraka, naravno, nije moguće spekulirati o kojem se od dva Marina Gundulića radi, o Marinu Franovu ili isusovcu Marinu Marinovu. O sklanjanju knjiga u Zagreb za vrijeme Domovinskoga rata v. *o. c.* (3), 29.

²⁸ Obitelji su bile rodbinski povezane: Gučetićeva supruga Marija (Maruša) Gundulić bila je tetka Marije Marinove Gundulić, supruge pjesnika Frana Gundulića. Knjige su unutar šire obitelji i za stručne potrebe zasigurno mogle prelaziti iz ruke u ruku i bez promjene vlasništva. U kojoj je pak mjeri posudba knjiga između Frana, Gundulića mlađega i njegova priženjenog rođaka Gučetića zaobilazila klanovsku podjelu unutar dubrovačke vlastele, koja se nakon ubojstva Franova oca, pravnika Frana 1589. godine priklonila ili Gundulićevu klanu ili, kao Gučetić, klanu njegova ubojice Bobaljevića – tim bi se pitanjem trebao pozabaviti kompetentan povjesničar. O Gučetićevoj podršci Bobaljeviću v. Miroslav Pantić, »I Bobali ed i Gozzi da Ragusa e l'Italia nel seicento«, u *Barroco in Italia e nei paesi slavi del sud*, ur. Vittore Branca i Sante Graciotti, Olschki, Firenze, 1983, 107–130.

Tablica 1.

Knjige objavljene do 1600. s oznakom vlasništva obitelji Frana Franova Gundulića, danas pohranjene u Znanstvenoj knjižnici Dubrovnik (zbirke *Antiqua*, *Collegium Ragusinum* i *Incunabula*). Precrtane su riječi precrtane i u knjigama; podebljanim su slovima istaknute dopune drugih ruku.

Knjiga	Signatura	Tematika	Oznaka vlasništva obitelji Gundulić	Oznaka vlasništva ustanova D. I.
1. (d') Affitto, Matteo; degli Ubaldi, Baldo: <i>De iure protomiseos</i> , Venecija, 1544.	CR-20.945	pravo	di Marino di Francesco Gondola	Coll. Rag. Soc. Jesu
2. Aristotel: <i>Opera... omnia in tres tomos digesta</i> , Basel, 1542.	CR-II-1.859 (I) CR-III-179 (II-III)	filozofija	Francisci Gondolae [ml.] Marino di Francesco Gondola	Coll. Rag. Soc. Jesu
3. Aristotel: <i>Rettorica... fatta in lingua toscana da Annibal Caro</i> , Venecija, 1570.	CR-20.796	retorika	Marino di Francesco Gondola	Coll. Rag. Soc. Jesu
4. Boetije: <i>Della consolazione della filosofia</i> (prev. Benedetto Varchi), Firenze, 1589.	CR-20.231	filozofija	Domini Marini Gundulae 1603 in roma [ital]	Residentiae Ragusinae Societatis Jesu
5. Bossi, Egidio: <i>Tractatus varii</i> , Venecija, 1562.	CR-20.965	pravo	Francisci Gondolae [st.]	Coll. Rag. Soc. Jesu
6. Cardano, Girolamo: <i>Opus novum de proportionibus numerorum</i> , Basel, 1570.	CR-II-1.327	matematika	Marini Francisci Gondolae Francisci Marini Gundulthae	Coll. Rag. Soc. Jesu
7. Comeo, Pier Filippo: <i>Consilia sive responsa</i> , Venecija, 1582.	CR-III-155	pravo	Marino di Francesco Gondola	Colli. Ragusini Soc. Jesu

8.	Covarrubias, Diego: <i>In quartum Decretalium epitome</i> , Lyon, 1558.	CR-20.600	pravo	Marini Francisci Gondolae [st.]	Collegii Ragusini Soc. Jesu
9.	Covarrubias, Diego: <i>Opera omnia I: Relectiones</i> , Venecija, 1588.	CR-II-1185	pravo	Ex libris Francisci Gundulae Francisci Gondolae [st.] Marino di Francesco Gondola /2/ Marini Francisci Gondolae [ml.] / 1640 p ^o giugno	Collegii Ragusini Soc. Jesu
10.	Decio, Filippo: <i>Consilia sive responsa</i> , s. l., s. a.	CR-II-1.187	pravo	Marino di Francesco Gondola	Colli. Ragusini Soc. Jesu
11.	Demosten: <i>Secundus orationum...tomus</i> , s. l., 1551.	CR-21.314/2	retorika	Francisci Gondolae [st.] Francesco Maria di Marino Gondola	Coll. Rag. Soc. Jesu
12.	Demosten: <i>Tomus orationum...tertius</i> , s. l., 1551.	CR-21.314/1	retorika	Marini Francisci Gondolae [st.]	Coll. Rag. Soc. Jesu
13.	Durand, Guillaume (Speculator): <i>De arte testandi</i> , Lyon, 1556.	CR-20.336	pravo	Marini Francisci Gondolae [st.]	Coll. Rag. Soc. Jesu
14.	Durand, Guillaume: <i>Speculum</i> (tri sveska: <i>Tertia et quarta pars Speculi / Secunda pars Speculi / Repertorium singulare ad totum aureum opus Speculi</i>), Panz, 1522.	CR-22.260 (I-III)	pravo	Marini Nicolini francisci Gondolae / Marini Nicolini francisci Gondolae / Marini Nicolini francisci Gondolae	Coll. Rag. Soc. Jesu
15.	Filon Aleksandrijski: <i>Philonis Iudaei scriptoris... libri quatuor...</i> Antwerpen, 1553.	CR-20.170	filozofija	Nicolini Francisci Gondolae di Marino di Francesco Gondola	Collegii Ragusini Soc. Jesu
16.	Florimonte, Galeazzo: <i>Ragionamenti sopra l'Ethica d'Aristotile</i> , Venecija, 1567.	CR-21.125	filozofija	Domini Marini Gundulae	Residentiae Ragusinae Societatis Jesu

17.	Guicciardini, Francesco: <i>Propositioni... in materia di cose di stato</i> , Venecija, 1583.	CR-20.597	pravo	di Marino di Francesco Gondola	Collegii Ragusini Soc. Jesu
18.	Justinijan: <i>L'institutioni imperiali</i> , Venecija, 1552.	CR-20.986	pravo	Marino di Francesco Gondola [st.] »1554. allf, 14 di nouembre«	Coll. Rag. Soc. Jesu
19.	Marcijal: <i>Epigrammatum libri XV</i> , [Bologna?], [oko 1477?].	R-64 INK	poezija	Marino di Francesco Gondola Pozza	--
20.	Nikola iz Osima: <i>Supplementum summae Pisanellae</i> , Venecija, 1474.	R-51 INK	pravo, teologija	Marino di Francesco Gondola	Coll. Rag. Soc. Jesu
21.	Palladio, Andrea: <i>I quattro libri dell'architettura</i> , Venecija, 1570.	A-II-50	arhitektura	Marino di Francesco Gondola Di Francesco Francisci Gondola [tuđom rukom]	--
22.	Panormitano (de' Tudeschi, Niccolò): <i>Commentaria in libros Decretalium</i> (5 sv.), Lyon, 1555.	CR-III-136 (I) CR-III-217 (II-V)	pravo	Francisci Gondolae [ml.] Marino di Francesco Gondola	Coll. Rag. Soc. Jesu
23.	Plutarh: <i>Ethica sive moralia opera</i> , Basel, 1555.	CR-II-1.459	filozofija	Francisci Gondolae [st.] Marino di Francesco Gondola	--
24.	Sacromoro, Antonio: <i>Formularium terminorum seu registrariorum</i> , Venecija, 1555.	CR-20.503	pravo	di Francisci di Gondolae [ita, st.] di Marino di Francesco Gondola	-
25.	Tartagni, Alessandro (Imolensis): <i>Consilia iuris</i> , Lyon, 1531.	CR-III-218	pravo	Francisci Gondolae [ml.] Marino di Francesco Gondola	Coll. Rag. Soc. Jesu

26.	Tartagni, Alessandro: <i>In infortiatum commentaria</i> , Venecija, 1570.	CR-III-219	pravo	Marino di Francesco Gondola	Coll. Rag. Soc. Jesu.
27.	Tartagni, Alessandro: <i>Repertorium copiosissimum in omnia Alexandri Tartagni commentaria</i> , Venecija, 1579.	CR-III-222	pravo	Marino di Francesco Gondola	--
28.	Terencije Afer, Publije: <i>Comoediae</i> , Venecija, 1491.	R-21 INK	poezija	Marino di Francesco Gondola	--
29.	Thwrocz, Johannes de (Thurocz, Thuróczy János): <i>Serenissimorum Hungarie regum chronica</i> , Augsburg, 1488.	R-62 INK	povijest	Marino di Francesco GondolaPozza	Coll. Rag. Soc. Jesu.
30.	Toma Kajetan (de Vio): <i>In secundam secunde ... Thomae Aquinatis</i> , Pariz, 1519.	CR-21.620	teologija	de Gundula	Resid. Ragusinae Soc. Jesu
31.	Valla, Lorenzo: <i>De linguae Latinae elegantia</i> , Venecija, 1476.	R-53 INK	retorika	Marino di Francesco Gondola	Coll. Rag. Soc. Jesu
32.	<i>Vita Reginaldi Poli, Britanni, Cantuariensis episcopi</i> , Venecija, 1563.	CR-21.619 adl. 7	teologija	Marino di Francesco Gondola	--

Gorana Stepanić

THE GUNDULIĆ FAMILY BOOK LEGACY: FROM FRANO FRANOV
(1539–1589) TO FRANO MARINOV (1666–1687)

The article identifies, presents and interprets the set of the books that were owned by the Dubrovnik Gundulić family over four generations, from the mid-15th to just before the end of the 17th century. The books considered belong today among the collections of the Dubrovnik Research Library: to the Collegium Ragusinum Collection of Old and Rare Books (the collection contains mainly books that were once owned by the Dubrovnik Jesuit College) and to the Antiqua and Inkunabule collections. The definition of the set of books under consideration came as a serendipitous find within the more strictly defined thematic and temporal framework adjusted to research into the books of another author, of Nikola Vitov Gučetić, and so it is likely that there are other books in the Research Library that once belonged to the Gundulić family.

The article identifies thirty-two titles (in a total of forty volumes) printed between 1474 and 1589. Most of the works are legal reference works (Justinian, Durand, Panormitano, Tartagni, d'Afflitto, Bossi, Covarrubias and others) but there are some from the domains of theology (Thomas Cajetan), philosophy (Aristotle, Philo of Alexandria, Plutarch), rhetoric (Aristotle, Demosthenes, Valla), poetry (Terence), history (Thwroc), mathematics (Cardano) and architecture (Palladio). All of them bear labels of ownership – ex libris plates – of one or other of the members of the family of Gundulić (Gondola, Gundula). Owners who placed their names on the books were the following members of the family: Frano Franov Gundulić (1539–1589), lawyer and diplomat of the Dubrovnik Republic; his twin brother Nikolino Franov Gundulić (1539–1614); Frano's descendants, his son Frano Franov Gundulić (1587–1629), his grandson Marin Franov Gundulić (about 1622–1667) and his great-grandson Frano Marija Marinov Gundulić (1666–1687).

It was noticed earlier (Šapro-Ficović; Gudelj and Ruso) that Marin Gundulić was given as owner on the title pages of several books from the Dubrovnik Research Library, including five incunabula. This person was identified as the Jesuit Marin Marinov Gundulić (1596–1647), founder of the Jesuit College; it has been standard to write that his personal library constitutes the core of the library of the College. But the identification of the owner of the books is inaccurate, for on most of the books including the incunabula and Palladio's *Dell'architettura*, the name of Marin Franov Gondola is written. He signed a large number of books, as the first owner in the family to do so; among them the incunabula stand out, and it is to be assumed that he was the original purchaser. Marin Franov was killed in 1667 in the great Dubrovnik earthquake. From him, the books were inherited by his only surviving son Frano Marija (Marinov) Gundulić. He too died young, aged only twenty. In his will, which is kept in the State Archives in Dubrovnik (HR-DADU-12.1

(*Testamenta notariae*), vol. 71 (1687), ff. 20v–21v) he bequeathed all his printed books, that is the inherited family library, to the College of the Society of Jesus in Dubrovnik, on condition that his friend Ivan Sarov Bunić (Bona, 1664–1712) should be permitted to take from the collection any books he wanted. Apart from the above Gondolas, on three books from the Collegium Ragusinum collection, a certain Marinus Gondola is marked as the owner. These books did not belong to the college but to the Jesuit Residency in Dubrovnik. It is possible that these books were part of the estate of that Marin Marinov Gundulić who founded the college, to whom previously the ownership of books of the Gundulić family was wrongly attributed.

Each one of these five members of the Gundulić family signed his own name, in the various versions of it, on the copies of the books, whether they purchased or inherited them. In a certain number of the books there are also marginal notes accompanying the text. Some of the hands that wrote out the marginalia can be identified. Lawyer Frano Franov Gundulić the Elder wrote his remarks on his own law books (*Covarrubias*, *Bossi*, *d'Afflitto*); the copy of volume three of Panormitano's *Decretalia* bears the occasional note written by Fran Gundulić's fellow citizen, somewhat younger but much better known and related to the Gundulićes by marriage, philosopher and lawyer Nikola Vitov Gučetić (1549–1610).

Keywords: Frano Franov Gundulić, Marin Franov Gundulić, the Dubrovnik Gondola (Gundula) family, family libraries, Collegium Ragusinum, Dubrovnik

che questo negozio non è finito et che io intendo qui lo renga si viene ad
 darmi anco le Sig. Vost. M^{te} licentia di poter tornar subito colà co
 me lo sauerò finito in bene sauerò Et si sauerò il detto bacco è
 al fine se si potrà far d'ora in là qui procedo il tempo nel
 modo le Sig. Vost. M^{te} saranno meglio servite et sanbar in
 esso sauerò come le scrissi parato la mia parte et per d'ora in
 li loro gentil sauerò. Et medesima et con riverentia
 ricordo et supplico scrivet al Re et al suo Consiglio d'Italia in spe
 cia in sua giustificazione et et l'uno et l'altro sono molto
 lo informari di questo caso et daranno come le Sig. V.
 M^{te} parole di molto peso et di molto valore et che lo poterò
 fare grande pregiudicio in ogni minima occasione della
 giustificazione si potrebbe. Et ricordo secondo la sostanza di alca
 re parati alla informazione che io lo ho mandata et anche me
 glior come elle sapranno fare nel modo il Re et il Consiglio
 senza dubbio resteranno satisfatti et le Sig. Vost. M^{te} si saueran
 no con loro una con grande piacere del mio caso in della
 mala inform^{re} et per la detta giustificazione è più necessario
 et io et sui loro ministri qui sono et per do ricordo agli
 l'Acendarmi doppo in risposta l'Appell^e et decern^e ette. 6. p. sine
 et facti q^{re} le su scrivio sotto li. 15. et pass^o nel sanno fatto
 altro movimento et de le p^{re} d'ora ogni consente
 Napoli à. 17. di Maggio 1582.
 Delle Sig. Vost. M^{te}
 Affmo Sed^e
 Francesco Cordola

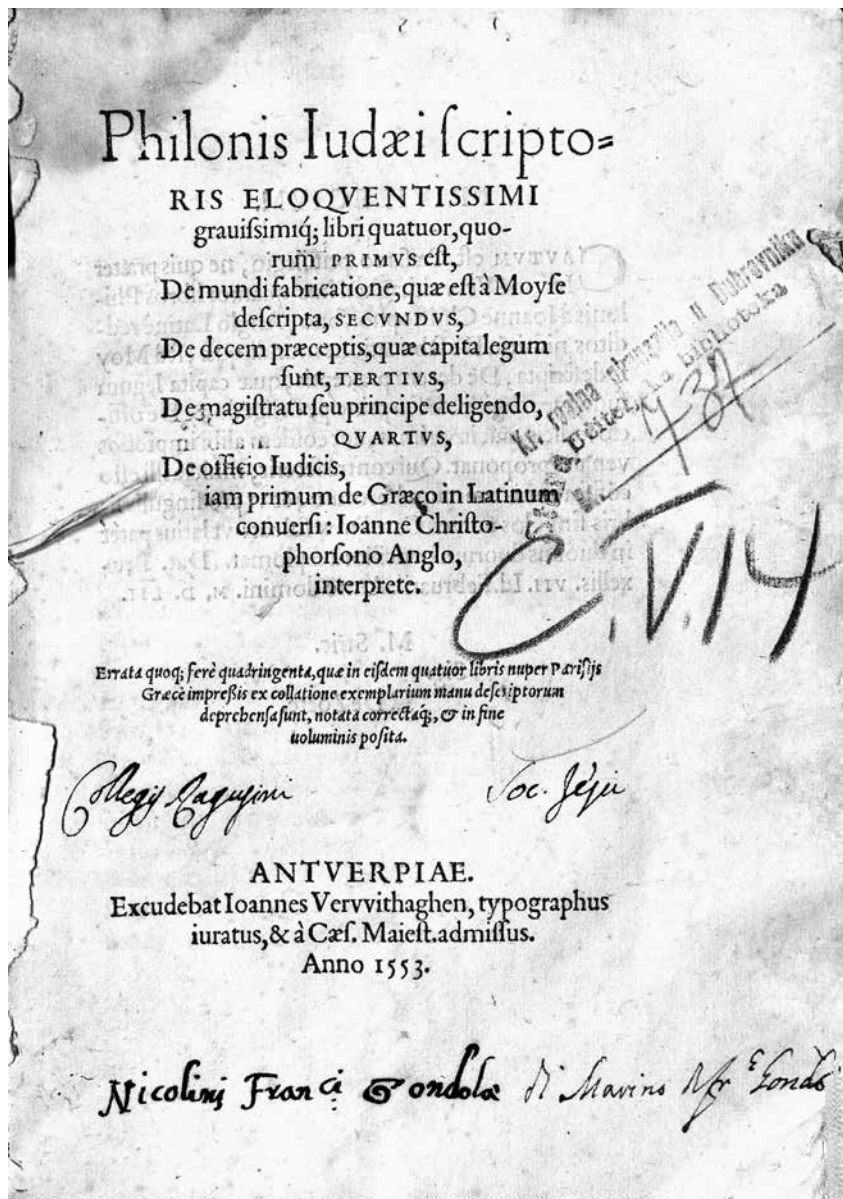
Slika 1. Pismo diplomata Frana Franova Gundulića dubrovačkom knezu
 i vijeću (Napulj, 17. ožujka 1582); HR-DADU-7.3.6. Diplomata et acta,
 16. stoljeće, sv. 8a, br. 424/7, f. 2r. Autograf. Uz odobrenje Državnog arhiva
 u Dubrovniku.

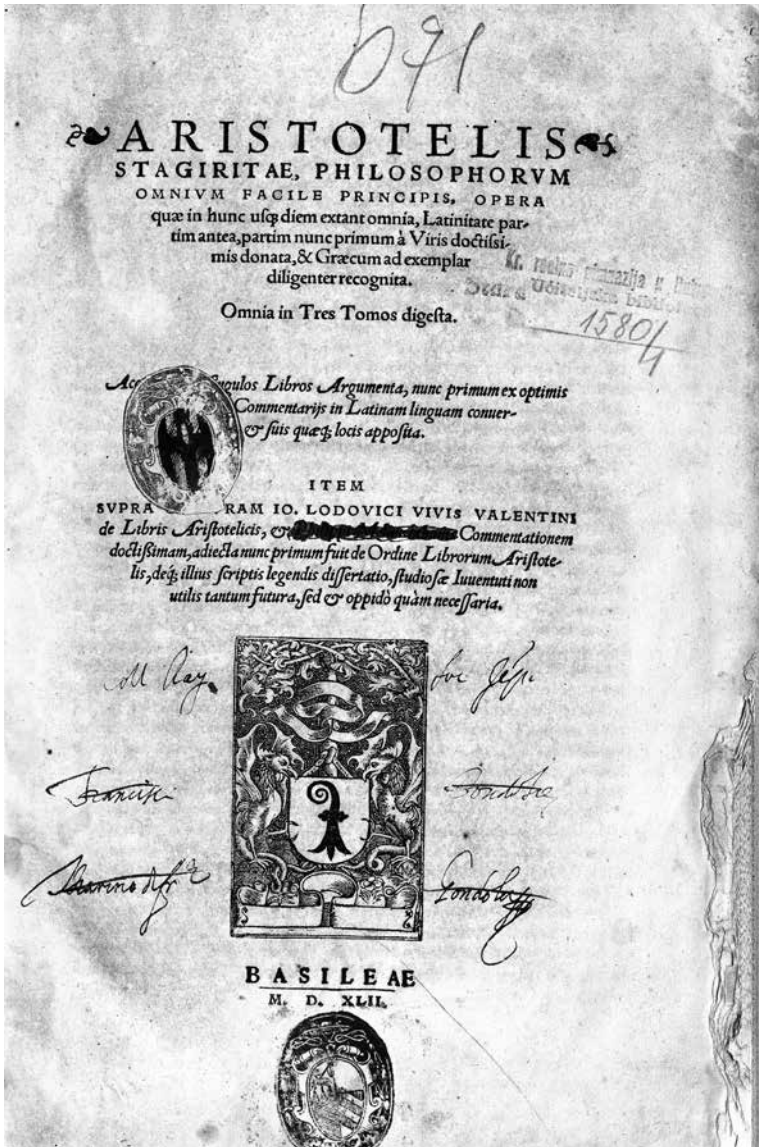
Slika 2. Naslovnica i predlist rasprava iz kaznenog prava (Egidio Bossi: *Tractatus varii*, Venecija, 1562) s vlastoručnim ex librisima Frana Gundulića starijega i Marina Franova Gundulića te Franovim bilješkama na predlistu; ZKD, CR-20.965. Uz odobrenje Znanstvene knjižnice Dubrovnik.

Slika 3. Naslovnica Durandova (Speculatorova) traktata o oporučnom ostavljanju (Guillaume Durand / Speculator: *De arte testandi*, Lyon, 1556) s vlastoručno ispisanim ex librisom Frana Franova Gundulića starijega i dopisanim imenom njegova unuka Marina; ZKD, CR-20.336. Uz odobrenje Znanstvene knjižnice Dubrovnik.

Slika 4. Naslovnica latinskog prijevoda četiriju filozofskih rasprava Filona iz Aleksandrije (Antwerpen, 1553) s vlastoručno ispisanim ex librisima Nikolina Franova Gundulića i njegova pranećaka Marina Franova Gundulića; ZKD, CR-20.170. Uz odobrenje Znanstvene knjižnice Dubrovnik.

Slika 5. Naslovnica prvog sveska Aristotelovih *Opera omnia* (Basel, 1542) s precrtanim vlastoručnim ex librisima pjesnika Frana Franova Gundulića i njegova sina Marina Gundulića. Zacrnjivanjem je cenzurirano ime protestantskog teologa Philippa Melanchthona; ZKD, CR-II-1.859. Uz odobrenje Znanstvene knjižnice Dubrovnik.

Slika 6. Naslovnica rasprave *I quattro libri dell'architettura* Andree Palladija (Venecija, 1570), s vlastoručnim ex librisom Marina Franova Gundulića; ZKD, A-II-50. Uz odobrenje Znanstvene knjižnice Dubrovnik.

SECUNDVS ORATIO
NVM DEMOSTHENIS

TOMVS, QVI CONTI-

NET ORATIONES FO-

renses publicas conuersas per

Hieronymum Vuolfium

Oetingensem.

* *

*

Coll. Roy.

Soc. Jeyn

ORDO ORATIONVM.

- 1 Oratio de corona.
- 2 Oratio de falsa legatione.
- 3 Oratio aduersus Leptinem.
- 4 Oratio in Midiam.
- 5 Oratio in Androtionem.
- 6 Oratio in Aristocratem.
- 7 Oratio in Timocratem.
- 8 Oratio in Aristogitonem prior.
- 9 Oratio in Aristogitonem altera.
- 10 Oratio in Theocrinem.
- 11 Oratio in Neeram.
- 12 Appellatio aduersus Ebulidem.

Francisci Gondole

Fran. M. S. Mar. Gondole

Slika 7. Naslovnica drugog sveska Demostenovih govora (s. l., 1551) s vlastoručnim ex librisima Frana Franova Gundulića starijega i njegova praunuka Frana Marije Marinova Gundulića; ZKD, CR-21.314/2.

Uz odobrenje Znanstvene knjižnice Dubrovnik.